

Oponentský posudek na diplomovou práci

Jindřich Veselý
De triplici via (O trojitě cestě) sv. Bonaventury
(ETF UK 2008, 120 str.)

Charakteristika práce

Diplomová práce Jindřicha Veselého (JV) je překvapivý útvar. Zahrnuje (1) úvod pojednávající o životě a díle Bonaventury z Bagnoregia OFM (+1274) a předběžnou poznámku k jeho probíranému dílu z oblasti spirituality *De triplici via (DTV)* (str. 1-14), (2) „komentář“ k *DTV*, který je ovšem spíše interpretující parafrází spisu (str. 15-69), (3) překlad *DTV*, který JV pořídil (str. 70-92), (4) závěr zamýšlející se nad možnou aktuálností spisu (str. 93-94), a (5) latinské znění *DTV* (str. 95-117) plus seznam literatury a další náležitosti.

Za předmět tohoto posudku pokládám úvod, komentář a závěr (tj. str. 1-69 a 93-94), k překladu uvádím jen krátkou poznámku (níže, bod 4).

Těžištěm práce je „komentář“, tj. pokus JV projít s Bonaventurou jeho potrojnou cestu meditace, modlitby a kontemplace, členěných do obvykle trojčetných či sedmičetných kroků shrnujících tradici křesťanské spirituality a teologie. Za typické rysy této cesty pokládá JV Bonaventurův důraz na Kristovu kenosi související s františkánskou spiritualitou, svatební metaforiku pro mystickou zkušenost a apofatickou teologii, z nichž chce vypíchnout zejména motiv třetí (str. 2, str. 93). V uvedené Bonaventurově duchovní cestě si JV krom apofatického prvku cení jeho snahy neoddělovat teologii a spiritualitu (teologie jako „moudrost“, nikoli jako věda), dále spojení kognitivního a afektivního rozměru mystické zkušenosti. Za „překonané“ naopak pokládá přehnaně zdůrazněné představy Boha jako přísného soudce, pekla, zavržení, „hamartologický pesimismus“ (str. 93n).

Přednosti práce

Předložená práce prokazuje schopnost JV pracovat s latinským originálem zvoleného díla, vzít v úvahu aspoň část literatury (zejména komentovaný německý překlad *DTV* M. Schlosserové, Freiburg 1993, z jehož poznámek bohatě těží), dále jeho ochotu sledovat a promýšlet i méně srozumitelné motivy zvoleného díla, nalézt v nich soudržný smysl a vztáhnout jejich poselství k lidské situaci a křesťanské duchovní cestě, jak jim sám rozumí. Práce je psána kultivovaným jazykem, překlad je stylisticky zdařilý a věcně více méně spolehlivý, rozhodně prokazuje (z velké části úspěšnou) snahu o porozumění textu, nejde v žádném případě jen o mechanický převod.

Připomínky a náměty k obhajobě

1. Za hlavní slabinu práce pokládám absenci jasně formulovaného tématu. JV prochází ve svém „komentáři“ dílem tak, jak je Bonaventura napsal, snaží se sledovat a vyložit vše, co se v díle objeví, včetně odboček, jejichž připojení pokládá za neorganické. To je na jednu stranu známkou poctivosti JV a samo o sobě to představuje obtížný výkon, na druhou stranu jde fakticky o repliku Bonaventurova díla, nikoli jeho analýzu, snad leda analýzu jeho celkové výstavby. Motiv apofatické teologie, který JV na počátku slibuje jako interpretační hledisko, se sice občas objevuje (nakolik je v díle zastoupen), dílo však není z tohoto hlediska interpretováno jako celek, ani není provedena analýza tohoto motivu samého. Nedovídáme se (krom dosti vágního odkazu na Dionysia Areopagitu), z čeho Bonaventura přesněji čerpal, jak s tradičním materiálem naložil, v čem jej příp. modifikoval. Liší se jeho apofatická cesta nějak od Dionysiovy *afairesis* a *hyperoché*? Existuje podle JV souvislost mezi Bonaventurovou apofatikou a jeho důrazem na kenosi? Jaký je u obou autorů vztah mezi *via negativa* a *via eminentiae*, resp. *afairesis* a *hyperoché*? Tuto nesporně zajímavou problematiku by měl JV vyložit aspoň při obhajobě.

2. Za určitou slabinu „komentáře“ pokládám velmi malý zájem o analýzu Bonaventurových pramenů. JV sice povšechně uvádí, že v díle nacházíme vlivy Augustina, Řehoře Velikého, Dionysia, svatoviktorské školy, Bernarda z Clairvaux, v neposlední řadě samozřejmě vliv řádového zakladatele Františka z Assisi (str. 8n), porovnání s těmito prameny však ani v náznaku provedeno není, jde o pouhé povšechné odkazy na sekundární literaturu. U žádného z motivů není jasně patrné, co Bonaventura přejal a jak to upravil, což je povážlivý nedostatek „komentáře“ k dílu, jež je z reinterpretovaných přejímek v podstatě složeno. Důkladné zpracování takového komentáře jistě přesahuje meze diplomové práce, snad by však bylo možné analýzu provést aspoň pro některé prameny, resp. zvolit interpretační hledisko a analýzu provést v jeho rámci (viz výše, bod 1).

3. Z bohaté literatury k Bonaventurovi je zapracováno velice málo, krom práce M. Schlosserové (výše, *přednosti práce*) a několika zmínek (Gilson, Bugarol, von Balthasar v anglických překladech: ani tato díla však nejsou skutečně vytěžena) spíše jen literatura domácí a překladová (ani domácí literatura není však zapracována v úplnosti, opomenuta zůstává studie T. Nejeschleby k *Reductio artium*, Praha 2003, jejíž téma se v *DTV* rovněž objevuje).

4. Jak uvedeno výše (*přednosti práce*), pokládám překlad *DTV*, jak jej JV provedl, za stylisticky zdařilý a věcně adekvátní. Od detailního posuzování zde upouštím jednak proto, že to v rámci posudku provést nelze, jednak s ohledem na okolnost, že jsem jej již podrobně komentovala dříve. Pro ilustraci problémů se zde pokouším o věcnou revizi překladu závěrečné části spisu (*DTV* 3,11-14, JV str. 90-92), která patří mezi teologicky náročnější pasáže (trojiční nauka).

- *propria* božských osob (3,11) jsou nedůsledně překládána jako „cosi vlastního“, resp. „příznačné vlastnosti“, obojí je v zásadě možné, jde však o pojem, který by měl být překládán konkordantně.

- *nexus plurium* (3,11) je mylně přeloženo jako „mnohost spojení“ (má být „spojení mnohého, resp. vícereho, resp. vícerych“).
- *similes ... ambo a tertio, vel unus ab altero* (3,11) je nepřesně přeloženo jako „dva podobní jednomu nebo jeden druhému“ (má být „podobní ..., protože pocházejí oba z třetího nebo jeden z druhého“, jde o souvislost trojiční nauky).
- *singularis et unica potestas* (3,12) je nepřesně přeloženo jako „jednotlivá a jediná moc“ (s ohledem na kontext spíše „jedinečná a jediná, resp. výlučná moc“).
- *sit etiam supereminentis positionis inclusio* (3,13) je přeloženo jako „(v negacích má být řád...) který zároveň zahrne vždy překračující pozitivní výpověď“; místo je obtížné a nejednoznačné, rozhodující je interpretace Bonaventurova pojetí negativní cesty; adekvátnější se mi však zdá: „(v negacích má být řád...) a zároveň mají zahrnout tvrzení na způsob eminence, resp. tvrzení překračující tvrzení i jeho negaci“ (viz Bonaventurův následující příklad: „Bůh není něco smyslového, ale nadsmyslového“).
- *Virtutes* jako název andělského chóru (3,14) je přeloženo jako „Ctnosti“, ačkoli se v této souvislosti obvykle užívá „Síly“ (*exúsiarum*).

5. Práce obsahuje drobné nepřesnosti či nedostatky, uvádím příklady (v pořadí, v němž se v práci vyskytují):

a) V přehledu Bonaventurových spisů schází (krom jiného) jeho podstatná díla komentář k *Sentencím* a dále *Collationes in Hexaemeron*; zvláště tento poslední spis byl rovněž předmětem habilitace J. Ratzingera (*Die Geschichtstheologie des heiligen Bonaventura*, München 1959), o níž se JV (z ne zcela pochopitelných důvodů) zmiňuje, aniž by ovšem uvedl její název (str. 1, pozn. 2).

b) Nesrozumitelná řečtina (str. 15, pozn. 52).

c) Podle JV má Bonaventurovo pojetí hierarchických činností (aktů JV) „dynamičtější charakter“ než u Dionysia (str. 16). Toto překvapivé tvrzení však zůstává nezdůvodněno.

d) V podstatné části „komentáře“ JV nepřipojil názvy částí spisu, nýbrž jen číslování kapitol, což dosti znesnadňuje orientaci. Nadbytečný se naopak jeví opis nepřeložených názvů (str. 12-14).

e) Na několika místech JV porovnává Bonaventurovy myšlenky s filosofickými pozicemi 20. století, tyto pokusy jsou však ve své kusosti poněkud nesrozumitelné: „hlas svědomí náleží nebeskému Soudci“ (srovnání s Heideggerem, str. 26), „nepředmětná a budoucnostní orientace“ (srovnání s Hejdánkem, str. 32). Srovnání samo by zajímavé jistě být mohlo, muselo by však být provedeno pečlivěji. Snad by se k tomu JV ještě mohl vrátit při obhajobě, zbude-li čas.

f) Za poněkud nepřesný pokládám výklad DTV 1,13 (str. 31), kde Bonaventura „celý vesmír“ dělí na tři části, *inferiora, paria, superiora*, tj. s ohledem na kontext „bytosti nižší (než člověk), (člověku) rovné a vyšší (než člověk)“. JV překládá poněkud nepřesně „dolní část, střední část, horní část vesmíru“.

g) Ve výkladu DTV 2,3 (str. 38) JV uvádí, že „nenaplněnost zakládající touhu není (pro Bonaventuru) jen následkem pádu, nýbrž vyplývá z Boží nekonečnosti a neuchopitelnosti“. Tento motiv, sám o sobě velmi zajímavý, by bylo třeba lépe vyložit a zdůvodnit, snad by jej JV mohl rozvést během obhajoby.

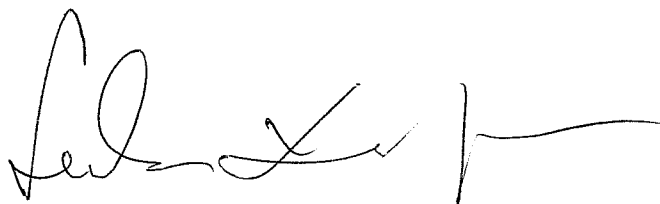
- Na další drobné nepřesnosti a opomenutí upozorňuji přímo ve výtisku práce.

Hodnocení

Rozsah uvedených nepřesností nepokládám za neodpustitelný; práce JV podle mého přesvědčení prokazuje schopnosti, které jsou potřeba k udělení titulu magistra teologie, proto ji *doporučuji k obhajobě*. Navrhuji její hodnocení B nebo C podle výsledku obhajoby, během níž by měl JV reagovat především na připomínky 1, 5c, 5e, 5g.

18.5. 2008

Prof. Lenka Karfíková, Dr. theol.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Lenka Karfíková', followed by a horizontal line extending to the right.